

A LA RECERCA DEL TEMPS PERDUT

Marcel Proust

SODOMA i
GOMORRA
I

*Traducció de
Josep Maria Pinto*

El cercle *de VIENA*

Primera edició: febrer del 2016
Títol original: *Sodome et Gomorrhe, I*
© de la traducció al català: Josep Maria Pinto González
© de les característiques d'aquesta edició:
Viena Edicions
Tuset 13 — 08006 Barcelona
Tel. 93 453 55 00 — viena@vienaeditorial.com
www.vienaeditorial.com
ISBN: 978-84-8330-836-6
Dipòsit legal: B 3967-2016
Fotocomposició: Alfa
Impressió i enquadernació: Liberdúplex

Amb el suport de

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública
o transmissió d'aquesta obra només pot ser realitzada
amb l'autorització dels seus titulars,
llevat de l'excepció prevista per la llei.
Dirigiu-vos a CEDRO (www.cedro.org)
si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra.

I

*Primera aparició dels homes-dones,
descendants dels habitants de Sodoma
que van ser perdonats pel foc del cel.*

«La dona tindrà Gomorra i l'home tindrà Sodoma.»

ALFRED DE VIGNY

Sabem que prou abans d'anar aquell dia (el dia en què tenia lloc la vetllada de la princesa de Guermantes) a fer al duc i la duquessa la visita que acabo d'explicar, havia espiat la seva tornada i, mentre va durar la meua vigilància, vaig fer un descobriment, relatiu en particular al senyor de Charlus, però tan important en si mateix que, fins aquí, fins al moment de donar-li el lloc i l'extensió desitjats, havia diferit de referir-lo. Com ja he dit, havia abandonat el punt de perspectiva meravellós, tan confortablement habilitat a dalt de tot de la casa, des d'on s'abracen els pendents accidentats per on es puja fins al palau de Bréquigny, i que estan alegrement decorats a la italiana pel campanar rosa del cobert que pertany al marquès de Frécourt. Quan vaig pensar que el duc i la duquessa estaven a punt d'arribar, vaig trobar més pràctic apostar-me a l'escala. Em sabia greu haver deixat la meua estada d'altitud. Però a aquella hora, havent dinat, hi havia menys a lamentar, perquè no hauria vist, com al matí, els minúsculs personatges de quadres en què es convertien a distància els criats del palau de Bréquigny i de Tresmes, mentre feien la lenta

ascensió del coster abrupte, amb un plomall a la mà, entre les amples fulles de mica transparents que se separaven tan agradablement sobre els contraforts vermells. A falta de la contemplació de geòleg, almenys tenia la del botànic i mirava pels finesstrons de l'escala el petit arbust de la duquessa i la planta preciosa exposats en el pati amb aquella insistència amb què es fa sortir els joves casadors, i em demanava si l'insecte improbable, per un atzar providencial, vindria a visitar el pistil ofert i abandonat. Com que la curiositat m'anava encoratjant de mica en mica, vaig baixar fins a la finestra del pis de baix, també oberta, els porticons de la qual només estaven mig tancats. Vaig distingir perfectament en Jupien, que es preparava per marxar i que no em podia descobrir darrere la persiana on em vaig quedar immòbil fins al moment en què em vaig posar de cantó bruscamment per por que no em veiés el senyor de Charlus, el qual, com que anava a casa de la senyora de Villeparisis, travessava lentament el pati, panxut, envellit pel ple dia, canós. Havia calgut una indisposició de la senyora de Villeparisis (conseqüència de la malaltia del marquès de Fierbois, amb el qual estava barallat personalment a mort) perquè el senyor de Charlus fes una visita a aquella hora, potser per primera vegada en la seva existència. Perquè, amb aquella singularitat dels Guermantes que, en comptes de conformar-se a la vida mundana, la modificaven segons els seus costums personals (no mundans, creien, i en conseqüència dignes que davant d'aquests s'humiliés aquella cosa sense valor, la mundanitat —i així la senyora de Marsantes no tenia dia assignat, sinó que rebia les seves amigues cada matí a les deu.), el baró, que es guardava aquell temps per a la lectura, la recerca de vells bibelots, etc., mai no feia una visita si no era entre les quatre i les sis de la tarda. A les sis anava al Jockey o a passejar pel Bois. Al cap d'un moment vaig fer un altre moviment de retrocés perquè

no em veiés en Jupien; aviat seria l'hora que se n'anava al despatx, d'on no tornava fins a l'hora de sopar, i ni tan sols cada dia des de feia una setmana, ja que la seva neboda se n'havia anat amb les seves aprenents a fora de París a acabar un vestit a casa d'una clienta. Aleshores, adonant-me que no em podia veure ningú, vaig decidir no distreure'm amb res més, per por de perdre'm, si s'havia de produir el miracle, l'arribada gairebé impossible d'esperar (a través de tants obstacles, distància, riscos contraris, perills) de l'insecte enviat des de tan lluny com a ambaixador a la verge que des de feia tant de temps prolongava la seva espera. Jo sabia que aquella espera no era pas més passiva que en la flor mascle, els estams de la qual s'havien girat espontàniament per tal que l'insecte la pogués rebre més fàcilment; de la mateixa manera, la flor femella, que era aquí, arquejaria coquetament els seus «estils» si l'insecte vingués, i per tal que aquest la penetrés millor, faria imperceptiblement, com una joveneta hipòcrita però ardent, la meitat del camí. Les lleis del món vegetal estan governades per la seva banda per lleis cada vegada més altes. Si la visita d'un insecte, és a dir, l'aportació de la semença per fecundar una flor, és habitualment necessària per fecundar una flor, és perquè l'autofecundació, la fecundació de la flor per ella mateixa, com els matrimonis repetits en una mateixa família, aportaria la degeneració i l'esterilitat, mentre que el creuament operat pels insectes dóna a les generacions següents de la mateixa espècie un vigor que els seus avantpassats no coneixien. Tot i això, aquesta expansió pot ser excessiva, i l'espècie es pot desenvolupar desmesuradament; aleshores, així com una antitoxina defensa contra la malaltia, així com el cos tiroide regula el nostre engreixament, així com la derrota ve a castigar l'orgull, la fatiga el plaer, i així com la son reposa per la seva banda de la fatiga, així, un acte excepcional d'autofecundació ve en un moment

donat a fer el seu cop de rosca, el seu fre, a fer entrar novament dins la norma la flor que n'havia sortit exageradament. Les meves reflexions havien seguit un pendent que descriuré més tard, i de l'astúcia aparent de les flors n'havia extret una conseqüència sobre tota una part inconscient de l'obra literària, quan vaig veure el senyor de Charlus que sortia de casa de la marquesa. Havien passat tot just uns minuts des que havia entrat. Potser s'havia assabentat, per boca de la seva vella parenta, o si no per un servent, de la gran millora o més aviat del guariment complet d'allò que no havia estat més que un malestar per a la senyora de Villeparisis. En aquell moment, en què es pensava que no el mirava ningú, amb les parpelles baixes contra el sol, el senyor de Charlus havia relaxat en la seva cara aquella tensió, havia amortit aquella vitalitat fictícia, que mantenien en ell l'animació de la conversa i la força de la voluntat. Pàl·lid com un marbre, tenia el nas fort, els trets fins ja no rebien d'un esguard volenterós una significació diferent que alterés la bellesa del seu model; res més que un Guermentes, semblava ja esculpit, ell, Palamède XV, en la capella de Combray. Però aquells trets generals de tota una família adoptaven tanmateix en la cara del senyor de Charlus una finesa més espiritualitzada, sobretot més dolça. Em sabia greu per ell que adulterés habitualment, amb totes aquelles violències, rareses desagradables, xafarderies, duresa, susceptibilitat i arrogància, que ocultés sota una brutalitat postissa, l'amenitat, la bondat que, en el moment en què sortia de casa de la senyora de Villeparisis, vaig veure que s'estenia tan ingènuament pel seu rostre. Aclucant els ulls contra el sol, quasi semblava somriure, vaig trobar a la seva cara, vista així en repòs i com al natural, alguna cosa de tan afectuós, de tan desarmat, que no vaig poder evitar pensar fins a quin punt el senyor de Charlus s'hauria enfadat si hagués sabut que el miraven; perquè, en el que em feia pen-

sar aquell home que era tan apassionat, que es vantava tant de la seva virilitat, a qui tothom li semblava odiosament efeminat, en el que em feia pensar tot d'una, de tant com en tenia passatgerament els trets, l'expressió, el somriure, era en una dona!

M'anava a moure novament per tal que no em veiés; no vaig tenir-ne ni el temps ni la necessitat. Què vaig veure! Cara a cara, en aquell pati on certament no s'havien trobat mai (ja que el senyor de Charlus només venia al palau de Guermantes a la tarda, a les hores en què en Jupien era al seu despatx), el baró, que de sobte havia badat amplament els ulls mig closos, mirava amb una atenció extraordinària l'antic sastre que era al llinard de la botiga, mentre aquest, clavat sobtadament allà on era davant del senyor de Charlus, arrelat com una planta, contemplava amb aire meravellat la complexió grassa del baró que anava envellint. Però, cosa més sorprenent encara, l'actitud del senyor de Charlus havia canviat, i la d'en Jupien, com segons les lleis d'un art secret, es va posar immediatament en harmonia amb aquella. El baró, que ara mirava de dissimular la impressió que havia sentit, però que, malgrat la seva indiferència afectada, semblava que s'allunyava a desgrat seu, anava, venia, mirava el buit de la manera que pensava que posaria més en relleu la bellesa de les seves pupil·les, adoptava un aire fatu, negligent, ridícul. Ara bé, en Jupien, perdent tot d'una l'aire humil i bonàs que sempre li havia conegut, havia redreçat el cap —en simetria perfecta amb el baró—, havia donat a la seva envergadura un port que l'afavoria, es posava amb una impertinència grotesca el puny al maluc, feia sortir el darrere, adoptava posicions amb la coqueteria que hauria pogut tenir l'orquídia per a l'abellot aparegut providencialment. No sabia que pogués tenir un aspecte tan antipàtic. Però també ignorava que fos capaç de representar d'improvís el seu paper en aquesta mena d'escena de dos muts, que (tot i que per primera

vegada es trobava en presència del senyor de Charlus) semblava com si hagués assajat llargament; no arribem espontàniament a aquesta perfecció sinó quan, a l'estranger, trobem un compatriota, amb el qual, aleshores, l'entesa es produeix per si mateixa, essent el tràmit idèntic, i sense que tanmateix ens haguem vist mai.

D'altra banda, aquesta escena no era positivament còmica, estava tenyida d'una estranyesa, o si es vol d'una naturalitat la bellesa de la qual anava creixent. Per molt que el senyor de Charlus adoptés un posat desmenjat, que abaixés distret les parpelles, per moments les tornava a aixecar i aleshores llançava una mirada atenta cap a en Jupien. Però (sens dubte perquè pensava que una escena com aquella no es podia prolongar indefinidament en aquell indret, ja fos per raons que es comprendran més tard, ja fos, en fi, per aquell sentiment de la brevetat de totes les coses que fa que vulguem que cada tret sigui encertat, i que fa que l'espectacle de qualsevol amor sigui tan commovedor), cada vegada que el senyor de Charlus mirava en Jupien, s'esmerçava perquè a la seva mirada l'acompanyés una paraula, cosa que la feia infinitament dissemblant de les mirades habitualment adreçades a una persona que coneixem o que no coneixem; mirava en Jupien amb la fixesa particular d'algú que us dirà: «Perdoni la meva indiscreció, però té un fil blanc ben llarg enganxat a l'esquena», o bé: «No crec que m'equivoqui, vostè també deu ser de Zuric, em fa l'efecte que hem coincidit sovint a ca l'antiquari.» Així, a cada moment, semblava que la ullada del senyor de Charlus plantejava la mateixa qüestió a en Jupien, com aquelles frases interrogatives de Beethoven, repetides indefinidament, a intervals iguals, i destinades —amb un luxe exagerat de preparacions— a portar un nou motiu, un canvi de to, una «tornada». Però justament la bellesa de les

mirades del senyor de Charlus i d'en Jupien provenia, al contrari, del fet que, si més no provisionalment, aquelles mirades no semblava que tinguessin la finalitat de conduir a cap cosa. Aquella bellesa, era la primera vegada que jo veia com la manifestaven el baró i en Jupien. En els ulls de l'un i de l'altre, era el cel no pas de Zuric, sinó d'alguna ciutat oriental el nom de la qual jo encara no havia endevinat, que s'acabava d'alçar. Fos quin fos el punt que va poder entretenir el senyor de Charlus i el sastre, l'acord semblava tancat, i aquelles mirades inútils no semblaven sinó preludis rituals, similars a les festes que se celebren abans d'un casament decidit. Més a prop de la natura encara —i la multiplicitat d'aquestes comparacions és en ella mateixa encara més natural pel fet que un mateix home, si l'examinem durant uns minuts, sembla successivament un home, un home ocell, un home insecte, etc.— semblaven de fet dos ocells, el mascle i la femella, el mascle que mirava d'avançar, la femella —en Jupien—, que ja no contestava a aquella maquinació mitjançant cap signe, sinó mirant el seu nou amic sense sorpresa, amb una fixesa distreta, que sens dubte considerava més torbadora i l'única útil, des del moment que el mascle havia fet els primers passos, i acontentant-se d'allisar-se les plomes. Finalment, va semblar que amb la indiferència d'en Jupien no en tenia prou; d'aquesta certesa d'haver conquerit, a fer-se perseguir i desitjar, només hi havia un pas, i en Jupien, que es va decidir a anar-se'n cap a la feina, va sortir pel portal del carrer. Tot i això, no va ser sinó després de girar el cap dos o tres cops que es va escapar pel carrer on el baró, tremolant de por de perdre-li la pista (xiulant amb aire fanfarró, no sense cridar un «adéu-siau!» al porter que, mig borrarxo i que tenia convidats a la rerecuina, ni tan sols el va sentir), es va afanyar vivament per atrapar-lo. Al mateix instant en què el senyor de Charlus havia passat la

porta xiulant com un abellot ben gros, un altre, un de debò, va entrar al pati. Qui sap si no era el que l'orquídia esperava des de feia tant de temps, i que venia a portar-li el pol·len tan rar sense el qual es quedaria verge... Però em vaig distreure de seguir els jocs amorosos de l'insecte, ja que al cap d'uns minuts, sol·licitant més fortament la meva atenció, en Jupien (potser per agafar un paquet que més tard es va endur, i que, en l'emoció que li havia causat l'aparició del senyor de Charlus, havia oblidat, potser senzillament per una raó més natural), en Jupien va tornar, seguit del baró. Aquest, decidit a forçar les coses, va demanar foc al sastre, però immediatament va observar: «Li demano foc, però veig que m'he descuidat els cigars.» Les lleis de l'hospitalitat es van imposar sobre les lleis de la coqueteria. «Entri, li donarem tot el que vulgui», va dir el sastre, en la cara del qual el desdeny va deixar lloc a l'alegria. La porta de la botiga es va tancar darrere d'ells i ja no vaig poder sentir res més. Havia perdut de vista l'abellot, no sabia si era l'insecte que calia a l'orquídia, però ja no vaig dubtar més, per a un insecte molt rar i una flor captiva, de la possibilitat miraculosa que s'unissin, quan el senyor de Charlus (simple comparació per als atzars providencials, siguin quins siguin, i sense la menor pretensió científica de comparar certes lleis de la botànica amb allò que de vegades s'anomena, força inapropiadament, l'homosexualitat) que, des de feia anys, només anava a aquella casa en les hores en què en Jupien no hi era, per l'atzar d'una indisposició de la senyora de Villeparisis, s'havia trobat amb el sastre i, amb ell, amb la bona fortuna reservada als homes de la mena del baró per un d'aquells éssers que fins i tot poden ser, com es veurà, infinitament més joves que en Jupien i més bells, l'home predestinat per tal que aquests tinguin la seva part de voluptat en aquesta terra: l'home a qui només agraden els senyors vells.